

הערות בעניני תפלה - שיעור 615

- (א) תפילת שמונה עשרה בקדושה שזה אומר נקדש וזה אומר נקדישך כיון שבעצם אין צריך להקהל לומר זה כלל (קכ"ה - ה) ודאי אין בזה משום לא תתגודדו ולא משום חשש מחלוקת אף שודאי טוב יותר לומר בלשון שהש"ץ יאמר (אג"מ ה - ל"ז - ה) ועיין באג"מ (ז - כ"ג) דגם כן יותר טוב לומר פסוקי דזמרה בנוסח הציבור
- (ב) האמן שאחר ויקרב משיחיה לנוסח ספרד אין לענות באמצע פסד"ז מכיון שברמב"ם בסדר תפלות לא הוזכרה אין לענות באמצע פסד"ז דאין האמן זו מדינא אבל האמן דאחר שמיה רבא הוזכר ברמב"ם יש לענות וגם אחרי יהא שלמא ואחר עושה שלום מסתבר שלא לענות בפסד"ז (אג"מ ז - י"ד)
- (ג) ברכת אשר יצר כשעומד בין ברוך שאמר ושמונה עשרה דעת הח"א (כלל כ - ס"ג) להניחה לברך אחר התפלה אבל רשאי לברך גם תיכף כדרך החיים והמ"ב (כ"ה - ה) ורק קודם ישתבח והאג"מ (ז - י"ג) נהג לברך אחר התפלה
- (ד) בתפלת ובא לציון גואל יש קדושה שנקרא קדושה דסידרא ואם הציבור התחילו לומר ואתה קדוש והוא לא אמר עדיין אשרי ובא לציון יש לאמרו עמהם ואח"כ יאמר אשרי (מ"ב קל"ז - ג) ואסור לאדם לצאת מביהכ"נ קודם קדושה דסידרא (קל"ז - ז) אם לא בשעת הדחק (מ"ב ה) ועיין בפסקי תשובות ועוד שצריך להמתין כביהכ"נ עד לאחר עלינו ולשמוע הקדישים בתפילין (מ"ב כ"ה - ל"ו) ואותם שמקפלין הטלית והתפילין בעת אמירת קדיש לא יפה עושין (ע"ט)
- (ה) לענין פטום הקטורת עיין ברמ"א שנהגו שלא לאמרו בחול דחיישינן שמא ידלג וכ"כ הא"ר אמנם המג"א כתב שהמדקדקין נוהגין לאמרו (מ"ב קל"ז - י"ז) ויש אמרו רק בשבת
- (ו) מי שהתאחר לבוא לתפלת שחרית עד ישתבח או אחריו - עיין בשו"ע (ל"ז - ה) דאם כבר התחילו הציבור יוצר אור ואין שהות לומר פסוקי דזמרה אפילו בדילוג יקרא ק"ש וברכותיה עם הציבור ויתפלל עמהם ואח"כ יקרא כל פסוקי דזמרה בלא ברכות שלפניהם ולא של אחריהם חוץ אלוקי נשמה שכבר יצא בכרכת מחיה המתים שבתפלה וכן יצא ידי חובת ברכות התורה באהבת עולם אמנם הבאר היטב כתב שאנשי מעשה נוהגים להתפלל כסדר התפלות שהוא עדיף מתפלה בציבור וזה עפ"י דברי הזוהר והאר"י ז"ל ודעת המ"ב והשו"ת יחזיק דעת (ה - ה) דיותר טוב לדלג הקרבנות מפסוקי דזמרה
- (ז) דילג ברכה עיין בשו"ע (ק"ט - ג) דבכל מקום שאין אומרו חוזר לברכה שדילג ואם עקר רגליו חוזר לראש התפלה (דעת תורה ק"ט - ג) וכל זה שטעה בחתימת הברכה אבל אם טעה באמצע ובחתימה היה כהגון יצא חוץ מגשם וטל ומטר (בה"ל ק"ט ד"ה ח"א)
- (ח) לעמוד לחזרת הש"ץ עיין ברמב"ם (ט - ג) דהכל עומדים ושומעים חזרת הש"ץ וכ"כ הרמ"א (קכ"ד - ד) וכ"כ המ"ב (כ) שצריך לעמוד דכמתפללין בעצמם דמיא וכן היה מנהג הקדמונים וע"ע ביומא (פ"ז): במעשה של מר שמואל שהיה יושב בעת חזרת התפלה ביום הכפורים וכן מוכח בירושלמי (סוף ראש השנה) שרב הונא ורבי זירא היו יושבים במוסף של ראש השנה ולכן משמע שהוא חומרא בעלמא מ"מ אין להקל לשבת אלא עד אחר שיסיים הש"ץ הקל הקדוש (שו"ע קכ"ג - ז) וגם במודים צריך לעמוד ולהשתחוות ורק אם הוא זקן או חלש מותר ועיין בשו"ת יחזיק דעת (ה - ה) שהביא כמה המקילין בדבר
- (ט) מי שצריך להיות במקום עבודתם בשעות המוקדמות של בוקר קודם עלות השחר עיין באג"מ (ה - י) למי שאי אפשר להניח תפילין בכל יום יש להתירו להניח התפילין קודם עמוד השחר (שו"ע ל - ג) וגם יכול לברך קודם עלות השחר אם א"א שיברך אח"כ דיש מתירין לברך באופן זה ואין לחייבו להפסיד עבודתו שהיא הפסד יותר מחומש בשביל מצות עשה אך ת"ח יותר טוב שיניח בלא ברכה שספק ברכות להקל אמנם האג"מ (ד - ו) כתב דאין מברכים על הטלית עד 35 או 40 דקות לפני הנץ שזה זמן משיכיר ועיין במ"ב (י"ח - ט - י) דהמיקל בשעהד"ח לברך מעלות השחר אין גוערים בו ולכאורה אם אפשר יתחילו בפרשת העקידה 90 דקות לפני הנץ באופן שיתחילו ברוך שאמר רק אחר שיגיע זמן של 72 דקות לפני הנץ שהוא זמן עלות השחר ולהניח טלית ותפילין אחר ברכת ישתבח

ובלוח שלנו כתב שצריך להשהות עד 55 דקות קודם הנץ לטלית ותפילין ודלא כהאג"מ ה"ל

(י) עניית ברוך הוא וברוך שמו אין בזה שום חיוב ולכן אין להפסיק בפסד"ז דלא עדיף מלימוד התורה שאסור להפסיק בדבור מ"מ עונים שם אמן דחיוב הוא ולא גרע מלשאול מפני הכבוד (אג"מ 3 - ס"ז)

(יא) תפלת מעריב באמצע סעודת חתונה עיין באג"מ (ה - ט"ז - ט"ו - י) דלא הוי הפסק דאף שלא היה שייך לחשוב בענין האכילה בשעת התפלה מ"מ מאחר דהיה דעתו לחזור לאכול אין זה נחשב הפסק משא"כ הב לן וניברוך דהוי סילוק מאכילה וצריך עתה לברך עוד הפעם ואיברא עיין באג"מ (י"ד ד - ס"ח - ד) שהתפלות מקובלות יותר בבית הכנסת ובמקום שיש בו ספר תורה מסתם חדר שאין בו קדושת בית הכנסת ולכן כיון דבמקומינו יש לנו מנינים בכל עת שירצה אינו נכון להתפלל במקום שאינו ראוי כל כך לתפלה וכ"ש שהמוזיק מבלבל התפלה

(יב) אם מותר ללכת לקברי אבות וקברי צדיקים בעת צרה לבקש מהם רחמים עיין בש"ך (י"ד קט"ט - ט"ו) שמביא מתשובת מהר"ח שמפקפק בזה והב"ח (סו"ס ר"ז) כתב שאין איסור בדבר ותלוי במחלוקת אחרת אם מבקשים למלאכים שיתפללו עבורינו כגון כפויטים ובסליחות וגם יש שאין אומרים ברכוני לשלום כליל שבת מטעם זה ותלוי אם עובר הלאו דדורש אל המתים (דזריס י"ח - י"ח) והמ"ב (תקפ"ח - כ"ז) כתב דאל ישים מגמתו נגד המתים אך יבקש מהש"י שיתן עליו רחמים בזכות הצדיקים וע"ע בפסקי תשובות (תקפ"ח - כ"ח) שהביא מכמה אחרונים שמתירים והאג"מ (ה - מ"ג - ו) כתב דהשו"ע (י"ד קט"ט - יג-י"ד) נשאר בצ"ע ונתן רשות בזה לכל חכמי התורה להכריע דעתם לדינא ע"ש באריכות

(יג) טבילה קודם התפלה עיין בשו"ע (פ"ח - ה) כשכיטלו תקנת עזרא אף בעל קרי מותר בתפלה והערוך השלחן (פ"ח) כתב דלא בטלוח אלא דלא פשטה התקנה דלא הוי כח ברוב הציבור לעמוד בו לפיכך בטלוח מאליה או שלא חל כלל והמ"ב (3) כתב דמ"מ מי שירצה לנהוג ולטבול תע"ב ודוקא דעי"ז לא יעבור זמן ק"ש ותפלה ותפלה בציבור והגר"א היה נזהר בטבילת בעל קרי (תוס' מע"ר תרמ"ד - י"ג) ועיין באג"מ (י"ד 3 - 5 330פו) שהוא דבר הראוי ליהזר בזה אף שאינה חובה ולכן צריך לעזור לבנין מקוה עבור טבילת האנשים לכל מי שירצה לקיים מילי דמעלייתא וחסידותא ואיברא עיין בבאר היטב שהביא הטור (רמ"ב) שכתב דחומרא יתירא הוא ועביד כמר ועביד כמר עביד

(יד) לבישת גארטיל לתפלה עיין בשו"ע (ס"ז - 3) שצריך לאזור אזור בשעת התפלה אפילו יש לו אבנט משום הכון לקראת אלקיך והרמ"א לא הגיה אמנם רש"י והר" שמעיה סוברים דליכא כלל ענין בחגורה כיון דאית לן מכנסים כדהובא בתוס' (שנת דף י) מ"מ שיטה זו לא הובא להלכה בשו"ע ואיברא הבית יוסף (ס"ז) הובא דעת רבינו ירוחם דמי שהולך כל היום בלא חגורה א"צ לחגור לתפלה וכן פסק המג"א (ס"ז - ה) ולכן אין מעלה בלבישת הגארטיל לדבריהם אמנם המ"ב (ד) כתב בשם המג"ג שיש מדת חסידות בלבישת הגארטיל וע"ע בתשובות והנהגות (ה - ס"ט) ודוקא אם הגארטיל מיפה הבגד מ"מ ודאי לא לדחות תפלה בציבור בשביל זה וכ"ש שלא לעבור זמן התפלה בשביל זה ומי שהולך בגארטיל ברה"ר בשבת צריך בגד להפסיק בין הגארטיל לחגורתו (אג"מ 3 - ט"ו)

(טו) לבישת תפילין דרבינו תם יש מחלוקת רבוותא בענין סדר הפרשיות דעת רש"י וסעייתו כסדרן בתורה ודעת ר"ת וסעייתו והיה אם שמוע קודם שמע דהויות בעינן באמצע לכן לדעת רש"י תפילין שנעשו כסדר של ר"ת פסולין וכן להיפך ולכן הוי ספק קיום מצות עשה ועיין בערוך השלחן (ל"ד - ז - ט) שכתב כאלו בת-קול יצא מן השמים כרש"י ועוד הביא מדרש הנעלם כשיטת רש"י ואבאר ומנהג העולם כרש"י והרמב"ם וכן פסק הגר"א והשו"ע (ל"ד - 3) כתב שיראת שמים יצא ידי שניהם ויכוין בהנחתן שבאותן שהן כהלכה הוא יוצא ידי חובת מצות תפילין ומ"מ כתב (שו"ע ג) שלא יניח תפילין דר"ת אלא מי שמוחזק ומפורסם בחסידות דאם לאו מחזי כיוהרא (מ"ב ל"ד - ט"ז) וכ"כ הבאר היטב אמנם השע"ת כתב דאפילו סתם בעלי בתים מניחים תפילין דר"ת וכ"ש בזמנינו ועיין באג"מ (ד - ט) כשהיה בליובאן הניח תפילין דר"ת אבל בתנאי שיהיה בלי נדר מ"מ כתב שליכא חיוב אף ספק כלל ליכא דהלכתא כרש"י דאף אם יבא אליהו ויאמר כר"ת לא ישמע לו אמנם צריך התפילין דר"ת להיות מהדרין מן המהדרין בכל החומרות ומשום זה הוא עצמו לא לבש תפילין דר"ת לכמה שנים ועיין בשו"ת יביע אומר (ה - ג) שהעריך בענינינו